

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ
ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

ШЕВЧУК ВОЛОДИМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК
336.71.025.13:[338.23:336.74] (043.3)

**МОНЕТАРНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ
СИСТЕМИ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття
наукового ступеня кандидата
економічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі менеджменту банківської діяльності ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Диба Михайло Іванович
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», професор кафедри менеджменту банківської діяльності.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Береславська Олена Іванівна,
Університет державної фіскальної служби України,
завідувач кафедри банківської справи
та фінансового моніторингу;

кандидат економічних наук, доцент
Малахова Олена Леонідівна
Тернопільський національний економічний університет,
доцент кафедри банківської справи.

Захист відбудеться «9» листопада 2017 року о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.04 ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03057, м. Київ, просп. Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-г, ауд. 601.

Автореферат розісланий «9» жовтня 2017 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої
ради,
доктор економічних наук, професор

В.М. Опарін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Макроекономічна нестабільність та монетарні деформації, пов'язані з недосконалістю інструментів та заходів реалізації монетарної політики, загострюють проблеми пошуку стабілізаційних механізмів банківської системи. Монетарна політика сама по собі не генерує фінансову стабільність, яка передбачає поєднання функцій стратегічного розвитку та антикризового регулювання банківської системи. Без забезпечення фінансової стабільності банківської системи практично неможливо досягти основної цілі держави – сталого економічного зростання. Складність цього завдання зумовлює необхідність зміни основних підходів в операційній діяльності центрального банку та формування дієвого монетарного інструментарію, який безпосередньо впливає на рівень фінансової стабільності всієї банківської системи. За своїм функціональним змістом діючий монетарний інструментарій недостатньо дієвий у досягненні фінансової стабільності банків. Відтак пошук та обґрунтування шляхів підвищення дієвості монетарних інструментів у забезпеченні стабільної діяльності банківської системи залишається актуальною науковою та практичною проблемою.

Вирішенню зазначеної проблеми присвячені праці багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців. Зокрема, роль монетарних інструментів у досягненні фінансової стабільності банківської системи досліджували: Е. Аргов, Б. Бернарде, А. Бліндер, Л. Гамбакорт, М. Лабонте, Дж. Стігліц, Дж. Уїкс. Багатоаспектним питанням формування дієвого монетарного інструментарію центрального банку присвячено праці Б. Адамика, О. Береславської, О. Вовчак, А. Гриценка, О. Дзюблюка, А. Дроб'язка, Ж. Довгань, В. Козюка, І. Лютого, О. Малахової, В. Міщенко, С. Науменкової, А. Сомик, Т. Унковської, О. Щербакової.

Віддаючи належне доробку українських і зарубіжних вчених, варто зауважити, що у фінансовій науці до цього часу ще не сформовані системні підходи до вибору дієвих монетарних інструментів щодо забезпечення фінансової стабільності банківської системи. Зокрема, малодослідженими залишаються питання розвитку нетрадиційних монетарних інструментів в умовах низької ліквідності банків, формування інструментарію діагностування фінансової стабільності банківської системи та оцінювання системного ризику ліквідності. Не менш актуальним є визначення пріоритетності використання монетарних інструментів центрального банку при забезпеченні фінансової стабільності банківської системи. Вагомість окреслених наукових проблем та їх практична значимість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження, визначили його мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри менеджменту банківської діяльності ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», як складова частина науково-дослідної теми «Удосконалення механізмів регулювання та управління діяльністю кредитних установ в умовах циклічного розвитку економіки» (державний реєстраційний номер 0112U002957). Автором проведено дослідження теоретичних підходів та практичних

питань використання монетарних інструментів у забезпеченні фінансової стабільності банківської системи, встановлено взаємозалежності між фінансовою стабільністю банківської системи та монетарними інструментами на основі використання методів економетричного моделювання.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є поглиблення теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення дієвості монетарних інструментів у забезпеченні фінансової стабільності банківської системи.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- уточнити сутність та економічну природу фінансової стабільності банківської системи;
- визначити цілі та особливості використання традиційних і нетрадиційних монетарних інструментів з метою визначення ступеню їх впливу на фінансову стабільність банківської системи;
- визначити специфіку інструментів рефінансування у забезпеченні фінансової стабільності банківської системи;
- виявити макроекономічні загрози для фінансової стабільності банків;
- оцінити дієвість монетарних інструментів у забезпеченні фінансової стабільності банківської системи;
- провести діагностику фінансової стабільності та ризику ліквідності банківської системи України;
- розробити методичний підхід до комплексної оцінки фінансової стабільності банківської системи на основі інтегрального показника з метою прогнозування кризових явищ;
- обґрунтувати основні напрями підвищення дієвості монетарних інструментів центрального банку у забезпеченні фінансової стабільності банківської системи.

Об'єктом дослідження є монетарні інструменти забезпечення фінансової стабільності банківської системи.

Предметом дослідження є грошові відносини, що виникають в процесі застосування монетарних інструментів центрального банку для забезпечення фінансової стабільності банківської системи.

Методи дослідження. У процесі дослідження для досягнення поставленої мети застосовано загальнонаукові й спеціальні методи пізнання: системний підхід, абстрагування, логічного узагальнення – для визначення змісту фінансової стабільності банківської системи та обґрунтування її складових; функціональний – для з'ясування ролі та впливу монетарних інструментів на фінансову стабільність банків; аналізу, синтезу, статистичних порівнянь, вибірки – під час виявлення макроекономічних загроз для фінансової стабільності банків, аналізу схильності банків до системного ризику та оцінки дієвості монетарних інструментів у забезпеченні фінансової стабільності банківської системи; економіко-математичний – для розробки моделей підтримання оптимального рівня фінансової стабільності

банківської системи. У роботі застосовано прийоми групування, табличного та графічного відображення результатів дослідження.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, офіційні статистичні дані й інформаційні матеріали Національного банку України, Асоціації українських банків, Державної служби статистики України, інших міністерств і відомств, офіційна звітність фінансових установ, інформаційних агенцій, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних фахівців, аналітика міжнародних фінансових організацій. Статистичну інформацію оброблено за допомогою сучасних програмно-технічних засобів.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні результати дисертаційного дослідження, які містять елементи наукової новизни, полягають у наступному:

вперше:

- визначено взаємозалежності між фінансовою стабільністю банківської системи та монетарною політикою центрального банку на основі запропонованих в роботі економетричних моделей та обґрунтовано доцільність використання нетрадиційних інструментів «тонкого налаштування» і структурних операцій, що в підсумку сприятиме забезпеченню оптимального рівня фінансової стабільності банківської системи та підвищенню дієвості монетарних інструментів;

удосконалено:

- методику оцінки схильності банків до системного ризику ліквідності на основі використання методів статистичного моделювання, що дозволить вчасно ідентифікувати взаємозв'язки та накопичені диспропорції у діяльності банків, які через механізми трансмісії ризиків можуть призвести до порушення фінансової стабільності банківської системи через втрату ліквідності;

- класифікацію монетарних інструментів за рахунок доповнення існуючого переліку ознакою «характер втручання», за якою виокремлено традиційні та нетрадиційні інструменти, а також виявлено обмеженість впливу традиційних інструментів, зокрема процентної політики НБУ, на фінансову стабільність та обґрунтовано пропозиції щодо ширшого впровадження нетрадиційних монетарних інструментів;

- методичний підхід до комплексної оцінки фінансової стабільності банківської системи на основі розрахунку інтегрального показника, який, на відміну від існуючих, враховує індикатори інтегрованості банківської системи у реальний сектор економіки. Використання інтегрального показника дозволить ідентифікувати ризик настання фінансової кризи та обрати адекватні заходи монетарної політики з метою мінімізації впливу кризи на банківську систему;

набули подальшого розвитку:

- наукові підходи до визначення поняття «фінансова стабільність банківської системи» шляхом трактування її сутності як властивості, за якої банківська система здатна абсорбувати негативний вплив різних шоків, забезпечуючи при цьому збереження всіх своїх характерних ознак, коректне виконання функцій та досягнення динамічної фінансової рівноваги. Це дозволило обґрунтувати напрями впливу монетарних інструментів на фінансову стабільність

банківської системи;

– тлумачення поняття «рефінансування» в якому, на відміну від існуючих визначень, враховано два вектори його використання: традиційне – короткострокові операції НБУ з підтримання ліквідності банків, та доповнене – довгострокове кредитування банків для активізації кредитної діяльності банків. Це дозволяє розширити сферу практичного застосування інструментарію рефінансування для стимулювання економічного зростання через кредитування підприємств реального сектора економіки;

– заходи політики рефінансування банків в частині: 1) визначення прозорих умов надання кредитів центральним банком; 2) впровадження «єдиного пулу» забезпечення кредитів рефінансування, який включатиме ринкові та неринкові активи; 3) встановлення чітких процедур та критеріїв оцінки правомірності їх застосування. Це дозволить своєчасно задовольняти потреби банків у додаткових коштах для підтримки ліквідності, а також сприятиме економічному зростанню країни.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи визначається обґрунтованими висновками й рекомендаціями, спрямованими на підвищення дієвості монетарних інструментів у процесі досягнення фінансової стабільності банківської системи.

Наукові напрацювання та одержані результати у частині визначення взаємозалежності між фінансовою стабільністю банківської системи та монетарними інструментами на основі використання методів економетричного моделювання використовуються у роботі Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління» (довідка № 77021-07/36 від 24 січня 2017р.). Результати досліджень у частині використання структурного рефінансування Національного банку України, в процесі інвестиційного кредитування суб'єктів господарювання та фізичних осіб враховані у роботі АБ «УКРГАЗБАНК» (довідка № 12-3657/17 від 2 лютого 2017р.). Результати досліджень у частині оцінювання рівня фінансової стабільності банківської системи України використовуються у роботі Асоціації українських банків (довідка № 01-10/0028 від 14 березня 2017 р.). Результати досліджень щодо вдосконалення методів моніторингу фінансової стабільності банківської системи із застосуванням інтегрального індикатору фінансової стабільності використовуються у роботі Рейтингового агентства «Експерт-Рейтинг» (довідка № РА-324/1 від 23 лютого 2017 р.).

Окремі теоретичні та методичні положення дисертації використані у навчальному процесі ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» у викладанні дисциплін «Банківський нагляд та регулювання», «Методи аналізу фінансових ринків» та «Управління банківськими ризиками» (довідка від 21.12.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею. Усі наукові результати, викладені у дисертаційному дослідженні та наведені в опублікованих працях, отримані автором особисто. Внесок автора у працях, опублікованих у співавторстві, відображено у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження оприлюднені на 6 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Теорія і практика забезпечення ефективного розвитку суб'єктів ринку» (м. Полтава, 2012 р.); «Економічне зростання національного господарства» (м. Одеса, 2013 р.); «Фінансування інноваційного розвитку України: стан, проблеми та перспективи» (м. Київ, 2013 р.); «Сучасні наукові інновації» (м. Київ, 2017 р.); «Сучасні економічні дослідження» (м. Краматорськ, 2017 р.); «Розвиток ефективних механізмів господарювання та управління в контексті сучасної економічної теорії» (м. Київ, 2017 р.).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 12 наукових праць загальним обсягом 3,4 друк. арк., з них: 4 статті – у наукових фахових виданнях; 2 статті – у наукових фахових виданнях, які зареєстровані у міжнародних наукометричних базах; 6 – в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 185 сторінок, що містить 22 таблиць на 14 сторінках, 45 рисунків на 20 сторінках, 10 додатків на 24 сторінках. Список використаних джерел включає 170 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі розкрито актуальність теми дисертації, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, визначено методи дослідження, обґрунтовано наукову новизну, висвітлено практичне значення та апробацію одержаних результатів.

У розділі 1 «**Теоретичні засади забезпечення фінансової стабільності банківської системи монетарними інструментами**» поглиблено теоретичні засади визначення сутності фінансової стабільності банківської системи, розкрито роль центрального банку та специфіку монетарних інструментів у забезпеченні фінансової стабільності банківської системи, запропоновано класифікацію монетарних інструментів.

Із врахуванням діалектики розуміння поняття стабільності у роботі проведено аналіз існуючих теоретичних підходів щодо сутності фінансової стабільності, стабільності банківської системи та фінансової стабільності банківської системи (ФСБС). Це дозволило визначити ієрархічну підпорядкованість цих понять та виявити взаємозв'язок між ними. Складовими стабільності банківської системи є: стабільність організаційної структури, функціональна стабільність та фінансова стабільність. За результатами теоретичного узагальнення з'ясовано, що більшість трактувань ФСБС враховує лише об'єктивно стабільний стан захищеності банків від дії негативних факторів і зовсім не визначає динамізм цього поняття, тобто можливість впливу на виникнення шоків та загроз з метою їх упередження. У цьому контексті ФСБС пропонується розглядати як властивість, за якої банківська система здатна абсорбувати негативний вплив різних шоків, забезпечуючи при цьому

збереження всіх своїх характерних ознак, коректне виконання функцій та досягнення динамічної фінансової рівноваги. Це дозволило обґрунтувати напрями впливу монетарних інструментів на фінансову стабільність банківської системи.

Для забезпечення ФСБС запропоновано комплекс заходів, які реалізуються через монетарну та макропруденційну політики центрального банку. При цьому сам процес забезпечення повинен бути безперервним і динамічним, що зумовлюється необхідністю постійного регулювання банківської діяльності відповідно до умов, що швидко змінюються. Роль центрального банку (ЦБ) у забезпеченні ФСБС з'ясовано шляхом: 1) виявлення впливу монетарної політики на підтримання фінансової стабільності; 2) визначення заходів та інструментів ЦБ у процесі забезпечення ФСБС; 3) встановлення співвідношення між цілями монетарної політики ЦБ та ФСБС. На основі запропонованого організаційного підходу до формування та реалізації монетарної політики, спрямованої на забезпечення ФСБС як передумови сталого економічного зростання, виокремлено широкий спектр питань, пов'язаних з посткризовим завданням “нового погляду” на монетарну політику та змістовне наповнення її складових. Це дозволило уточнити цільові орієнтири монетарної політики НБУ та набір монетарних інструментів, спрямованих на її реалізацію.

За результатами дослідження ролі монетарної сфери в процесі досягнення фінансової стабільності банківської системи, виокремлення та аналізу основних її складових (капітал, ризики, ліквідність) запропоновано компоненти фінансової стабільності, які з одного боку, відображають загальний рівень фінансової стабільності в цілому, а з іншого – є основоположними в процесі забезпечення ФСБС. При виникненні обставин, що загрожують стабільному функціонуванню банківського сектора, фінансових ринків або платіжної системи, центральний банк виступає в ролі кредитора останньої інстанції, підтримуючи стабільне функціонування банківської системи за допомогою кредитів рефінансування банків в яких виникли проблеми з ліквідністю. Обґрунтовано, що показники ліквідності, достатності капіталу та ризикованості є системоутворюючими складовими фінансової стабільності. Але ліквідність, на відміну від інших складових, виступає тим компонентом, на який безпосередньо впливають монетарні інструменти (рис.1).

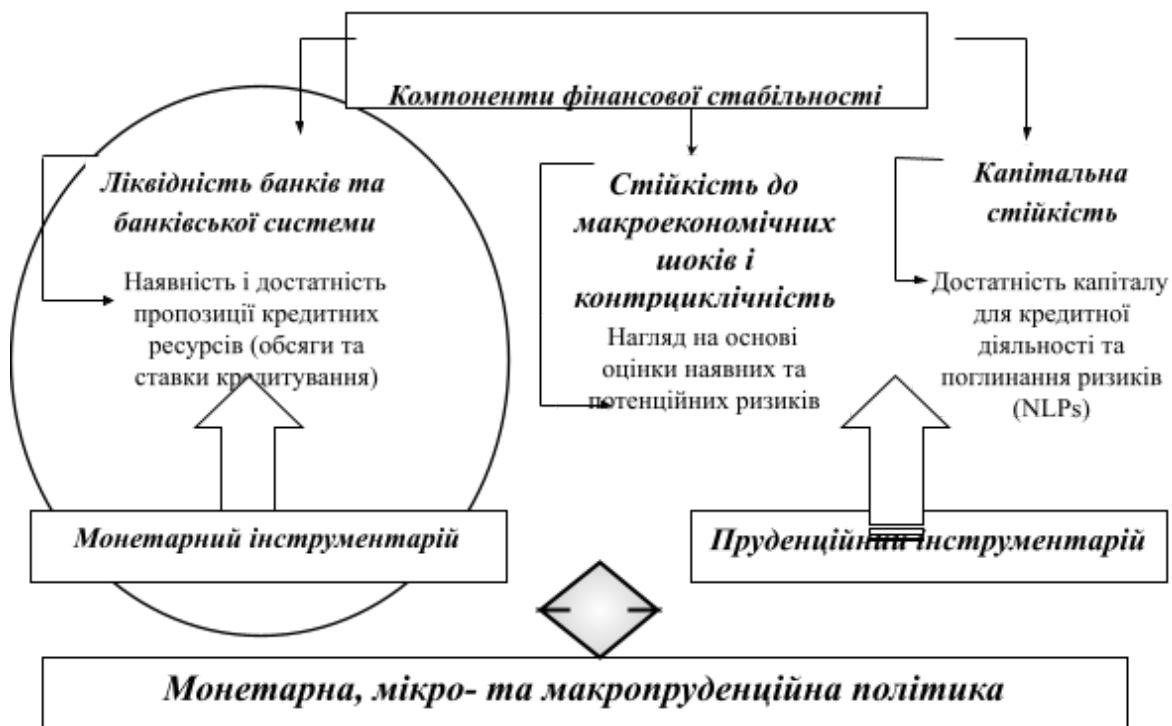

Рис. 1 Компоненти фінансової стабільності

Джерело: розроблено автором

Класифікацію монетарних інструментів удосконалено за рахунок доповнення існуючого переліку ознакою “характер втручання”. На основі узагальнення світового досвіду регулювання банківської діяльності та аналізу особливостей національної монетарної політики, запропоновано виокремити традиційні та нетрадиційні монетарні інструменти (рис. 2). До традиційних належать: процентна політика, політика обов’язкового резервування та операції на відкритому ринку. Основне їх призначення – управління операційним цільовим орієнтиром. До нетрадиційних віднесено: сигнальні заходи, заходи кількісного та кредитного пом’якшення. З’ясовано, що на відміну від традиційних інструментів, які впливають на цінові параметри грошового ринку, нетрадиційні впливають на кількісні параметри ринку. Встановлено, що нетрадиційні інструменти передбачають необмежене виділення ліквідності, розширений перелік забезпечення та розширений список контрагентів. При їх застосуванні монетарна політика впливає на невластиві їй раніше об’єкти, у тому числі й на фінансову стабільність.

За допомогою кореляційного аналізу виявлено обмеженість впливу традиційних інструментів, зокрема процентної політики НБУ, на фінансову стабільність. Це дозволило обґрунтувати пропозиції щодо розвитку нетрадиційних монетарних інструментів «тонкого налаштування» та структурних операцій в умовах фінансової нестабільності в Україні. Аргументовано, що нетрадиційні інструменти монетарної політики сьогодні є найбільш адекватними новим завданням монетарної політики. Обґрунтовано, що у посткризовий період центральні банки із спостерігача за діяльністю банків перетворюються на активних учасників фінансового ринку через запровадження програм кількісного та кредитного пом’якшення, спрямованих на розвиток довгострокового рефінансування та модернізацію трансмісійного механізму.

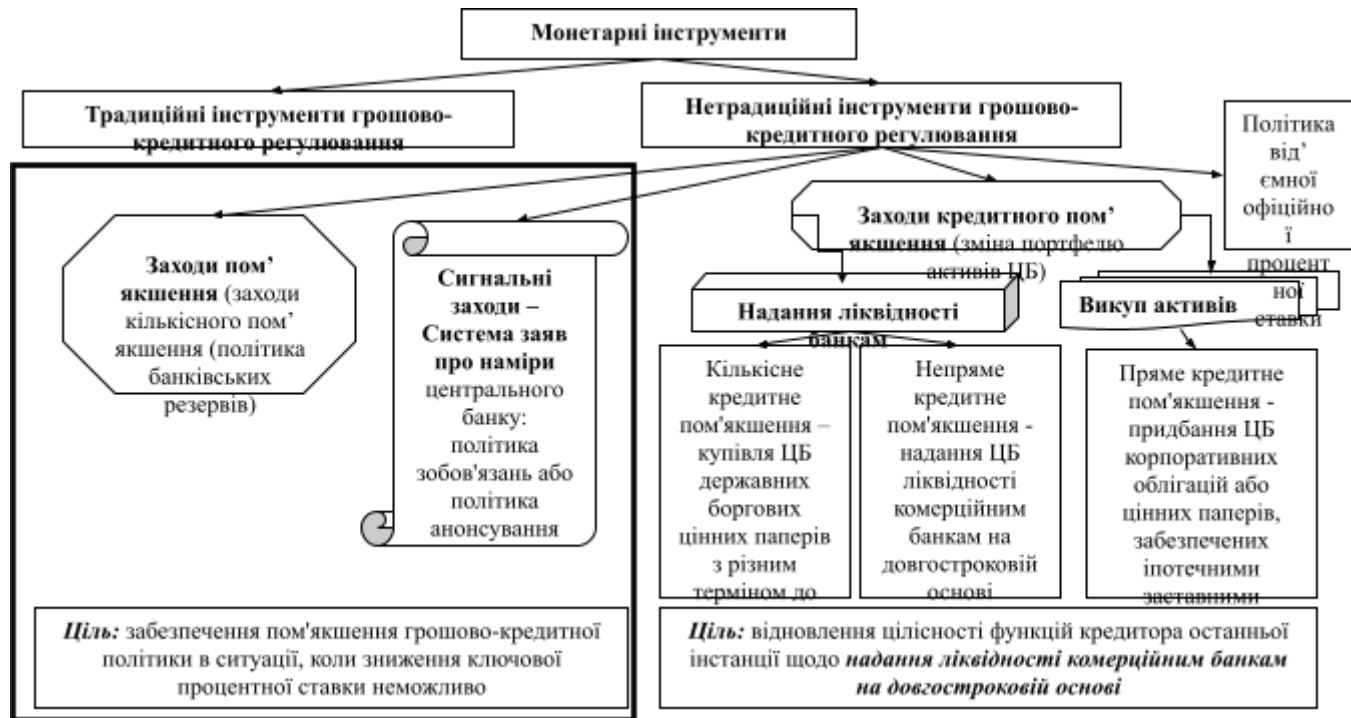

Рис. 2 Класифікація монетарних інструментів забезпечення ФСБС та заходів щодо їх реалізації

Джерело: розроблено автором

Враховуючи важливість рефінансування у забезпеченні ФСБС, запропоновано під рефінансуванням розуміти операції центрального банку з надання кредитів для регулювання ліквідності банків та стимулювання їх до довгострокового кредитування реального сектору економіки. Запропоноване визначення охоплює два вектори використання цього монетарного інструменту, що дозволяє розширити сферу його практичного застосування у підвищенні кредитної активності банків. Це сприятиме відновленню економічного зростання.

Виявлено, що в контексті еволюції механізму рефінансування банків, як рушійної сили стимулювання розвитку економіки країни, ключові нововведення та події відбулись саме в посткризовий період та сучасний період оздоровлення (переформатування) банківської системи.

У розділі 2 «Оцінка дієвості монетарних інструментів у забезпеченні фінансової стабільності банківської системи України» ідентифіковані внутрішні загрози для фінансової стабільності банківської системи, проведено оцінку системного ризику ліквідності, проаналізовано дієвість традиційних монетарних інструментів НБУ у забезпеченні ФСБС та специфіку дієвості інструментів рефінансування.

Аналіз впливу факторів макроекономічного середовища на ФСБС дозволив ідентифікувати внутрішні загрози, обумовлені низкою чинників. По-перше, це накопичення проблем у самій банківській системі, зокрема: системний дефіцит довгих ресурсів, спрямованість на проведення поточних операцій і невиконання функцій головного кредитора для стратегічної, структурної перебудови економіки, диспропорції у банківських балансах за строками пасивів і активів та у розрізі

валют. По-друге, наявність структурних та інституційних диспропорцій в економіці України, а саме: переважання товарів з низькою доданою вартістю у експорті, що генерує високі валютні ризики у зв'язку зі зміною цін на світових ринках; монополізація ринків та системна корупція; постійні зміни у законодавстві та незахищеність прав власності, що блокують мотивацію бізнесу до довгострокових інвестицій; інфляція, стрімка девальвація курсу національної валюти. По-третє, неефективність заходів монетарної політики НБУ, зокрема: короткострокове рефінансування банків під час стрімкої девальвації гривні, брак комунікації щодо прийняття рішень у зміні режиму монетарної політики, регулювання ліквідності переважно шляхом купівлі-продажу депозитних сертифікатів.

З'ясовано, що ідентифіковані загрози впливають, насамперед, на рівень ліквідності банківської системи, нестача або надлишок якої призводить до зростання системного ризику ліквідності. В роботі запропоновано аналітичний інструментарій оцінки внеску банку (чи групи банків) в сукупний системний ризик ліквідності (формула 1):

$$SLRC_i = \frac{\text{cov}(as_i; AS)}{\text{var}(AS)} \quad (1)$$

де: $SLRC_i$ – вклад банку/групи банків у системний ризик ліквідності; as_i – абсолютний надлишок ліквідності банку/групи банків i ; AS – абсолютний надлишок ліквідності банківської системи.

За результатами розрахунків встановлено, що абсолютним лідером за ступенем впливу на системний ризик ліквідності є I група банків (великі банки за виключенням системно важливих банків (СВБ)), внесок якої у сукупний ризик ліквідності банківського сектору складає 41,7%. Друге місце за рівнем впливу на системний ризик ліквідності має Приватбанк – 14,5%. Третє, четверте та п'яте місце займає II група (10,2%), Ощадбанк (7,6%) та Укрексімбанк (6,2%) (табл. 1).

Таблиця 1

Ранжовані за розміром вкладу у системний ризик ліквідності банки України (на 01.01.2017 р.)

№ п/п	Банк/група*	SLRC (systemic liquidity risk contribution), %
1	Група I (без СВБ)	41,7
2	Приватбанк	14,5
3	Група II	10,2
4	Ощадбанк	7,6
5	Укрексімбанк	6,2
6	Група III	5,0
7	Група IV	2,8

*групи банків сформовані за розмірами активів

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності банків

Встановлено, що суттєвий внесок у системний ризик ліквідності здійснюють СВБ (28,3%). Сумарний внесок СВБ і банків I групи у сукупний системний ризик

ліквідності складає 70,0%, що майже у чотири рази перевищує сумарний внесок банків II, III і IV групи (18,0%). Це означає, що СББ і банки I групи у кризові моменти потребують підтримки рівня ліквідності, яке доцільно здійснювати за допомогою таких монетарних інструментів: рефінансування, операції на відкритому ринку, аукціони з тендерних і стабілізаційних кредитів.

Проведений аналіз практики використання традиційних монетарних інструментів НБУ засвідчив їх низьку дієвість у забезпеченні ФСБС. Так, потенціал такого монетарного інструменту, як регулювання норми обов'язкового резервування, фактично вичерпав свої можливості. Облікова ставка протягом тривалого часу також залишалась формальним індикатором намірів центрального банку, оскільки під час фінансових криз в Україні була нижчою за темпи інфляції (тобто мала від'ємне значення), а частка кредитів банкам в структурі балансу НБУ становила близько 1%. Стосовно операцій на відкритому ринку, то через слабкість вітчизняного фондового ринку, НБУ не має змоги ефективно використовувати цей монетарний інструмент для управління ліквідністю банків. У ході аналізу встановлено, що застосування традиційних монетарних інструментів мало переважно проциклічний характер і не сприяло ефективному забезпеченню ФСБС.

За результатами аналізу встановлено причини недостатньої дієвості інструменту рефінансування, які полягають у нерівності доступу банків до кредитів НБУ та неефективній їх структурі. Зокрема, під час піку фінансової нестабільності (масового відпливу депозитів з рахунків банків) доступ до рефінансування мали 75% найбільших банків, 20% – великих банків і тільки 5% малих банків. При цьому 21 банк з 69 банків, які отримали рефінансування, були визнані неплатоспроможними. Не сприяла забезпеченню ФСБС структура кредитів рефінансування НБУ, в якій переважали надкороткострокові операції. Таке рефінансування не змогло компенсувати відплив депозитів, а тільки створювало підґрунтя для експансії спекулятивних валютних операцій на ринку.

Узагальнення світової практики засвідчило, що в країнах з розвинутими ринковими відносинами центральний банк надає кредити рефінансування банкам та іншим фінансово-кредитним установам для збільшення обсягів активних операцій та здійснює контроль за їх використанням. Це дозволило запропонувати заходи, які необхідно вживати НБУ перед наданням рефінансування, зокрема: детально вивчати баланси банків щодо наявності грошових коштів шляхом проведення аналізу залишків коштів на рахунках банку, відкритих за кордоном в інших банках; звертати увагу на споріднені з банком установи щодо їх платоспроможності; ввести штрафні процентні ставки в разі зниження обсягів кредитування банком реального сектору економіки за рахунок рефінансування.

Як свідчить зарубіжний досвід, індикатором економічного зростання є значний приріст обсягів кредитування банками економічних суб'єктів, а саме не менше, ніж 5-10% у квартал. Відповідно, глобальним трендом стає інтенсивне впровадження монетарних стратегій, спрямованих на активне стимулювання економіки, державну підтримку інноваційної активності, чого в Україні на сьогодні не спостерігається. В цих умовах актуалізується необхідність переорієнтації монетарної політики НБУ з

непродуктивної емісії, розкручування фінансових бульбашок з депозитними сертифікатами на створення системних стимулів для підтримки кредитування реального сектору, імпортозаміщення, малого і середнього бізнесу.

На основі вивчення світового досвіду практики рефінансування запропоновано заходи з вдосконалення політики НБУ з її спрямуванням на забезпечення довгострокової макроекономічної та фінансової стабільності шляхом: зміни спрямованості монетарних інструментів з проциклічної на антициклічну; напрацювання комплексу заходів оперативного реагування на зміну стану ФСБС; посилення ролі макропруденційного регулювання.

У розділі 3 **«Напрями підвищення дієвості монетарних інструментів у забезпеченні фінансової стабільності»** запропоновано алгоритм оцінювання фінансової стабільності банківської системи на основі інтегрального показника та змодельовано вплив монетарних інструментів на фінансову стабільність банківської системи шляхом кореляційно-регресійного аналізу, розроблено пропозиції щодо впровадження у вітчизняну практику нетрадиційних монетарних інструментів, у тому числі довгострокового рефінансування.

За результатами проведеного дослідження з'ясовано, що фінансова стабільність не є абсолютним станом, їй властивий динамізм. Фінансовий стрес провокує фінансову нестабільність, під час якої тиск на банківську систему порушує функціонування економіки. Глибина фінансового стресу та рівень ФСБС обумовлюють застосування адекватних заходів з боку НБУ.

Організація забезпечення ФСБС базується на результатах її вимірювання. Порівняння методик оцінювання ФСБС виявило проблему запізнення в подачі сигналів щодо вірогідності настання шоків, а також недостатнє врахування важливих макроекономічних змінних і відкритості економіки України. З врахуванням особливостей забезпечення ФСБС запропоновано методичний підхід до визначення інтегрального показника фінансової стабільності банківської системи та проведення діагностики шляхом розрахунку інтегрального показника ФСБС на основі дев'ятнадцяти індикаторів, які є чутливими до змін, що відбуваються в реальному секторі економіки, банківській системі, а також до впливу зовнішніх чинників.

З метою визначення найбільш адекватного компонентного складу інтегрального показника ФСБС України сформовано первинну сукупність показників, згруповану у 6 блоків: економічна ефективність (прибутковість), ризиковість, ліквідність, якість активів, достатність капіталу, інтегрованість банківської системи в економіку країни. Інтегральний показник фінансової стабільності (нестабільності) банківської системи ($I_{\text{стаб}}$) розраховано як середнє геометричне зі значень, які входять до складу його індивідуальних показників, за формулою:

$$I_{\text{стаб}} = \sqrt[19]{I_1 \times I_2 \times \dots \times I_{19}}$$

$$I_{\text{стаб}} = \sqrt[19]{I_1 \times I_2 \times \dots \times I_{19}}$$

де: $I_{1,2,...,19}$ – індикатори фінансової стабільності банківської системи.

Компонентний склад інтегрального показника ФСБС сформовано згідно процедури відбору складових інтегрального показника. Для кожної складової оцінювання фінансової стабільності банківської системи розраховано її стандартизоване значення та коефіцієнт значущості. При визначенні основних стимуляторів і дестимуляторів інтегрального показника стабільності банківської системи використано правило «процентного коридору» офіційної процентної ставки (в межах $\pm 5\%$).

Обґрунтовано, що використання запропонованого інтегрального показника ФСБС дає змогу протестувати та підвищити об'єктивність оцінки ефективності монетарних дій Національного банку України. Для апробації запропонованої методики проведено розрахунок інтегрального показника фінансової стабільності вітчизняної банківської системи (рис 3).

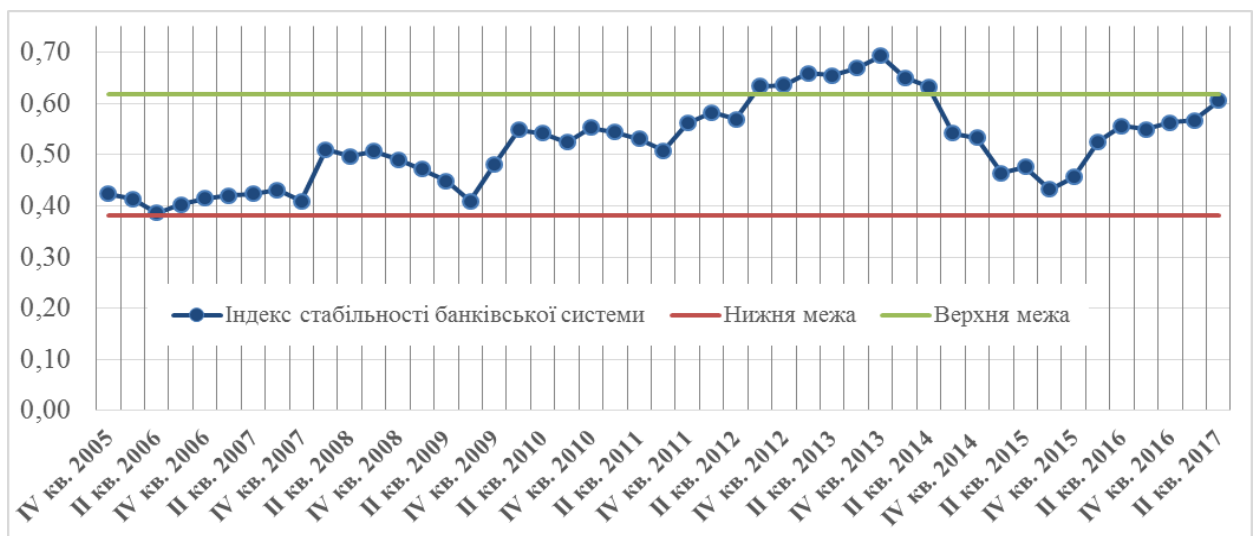

Рис. 3 Динаміка інтегрального показника фінансової стабільності банківської системи України за 2005-2017 рр.

Джерело: розраховано автором

Аналіз інтегрального показника ФСБС в динаміці, дозволяє стверджувати, що він повною мірою відображає ситуацію, яка спостерігалася на фінансовому ринку в досліджуваному періоді. Так, стрімке зниження інтегрального показника фінансової стабільності у III кварталі 2009 року, свідчить про низьку дієвість монетарних інструментів швидкого реагування НБУ, у період загострення кризових явищ, щодо забезпечення фінансової стабільності банківської системи.

Для визначення взаємозалежності між фінансовою стабільністю банківської системи та монетарною політикою центрального банку запропоновано шкалу вимірювання (шкала відповідності, еталонності) на основі закону Фібоначчі. За результатами проведених розрахунків отримано значення діапазонів шкали:

$0 \leq I_{\text{стаб}} \leq 0,382$ – стабілізаційна система/низька дієвість монетарної політики центрального банку;

$0,382 < I_{\text{стаб}} \leq 0,618$ – підтримувана система/середня дієвість монетарної політики;

$0,618 < I_{\text{стаб}} \leq 1$ – стабільна (стала) система/дієва монетарна політика.

Результати розрахунків підтвердили наявність зв'язку між ФСБС і монетарною політикою НБУ і засвідчили постійне балансування (в межах інтервалу 0,382 – 0,618) між стабільністю та нестабільністю вітчизняної банківської системи. Запропонований інтегральний показник ФСБС може використовуватися як орієнтир при прийнятті рішень щодо застосування того чи іншого інструменту монетарної політики центрального банку.

Для з'ясування залежностей між інтегральним показником ФСБС (Y) та інструментами управління ліквідністю (X_n) виокремлено чотири періоди системної підтримки ліквідності банківської системи НБУ, які нерозривно пов'язані з розвитком реального сектору економіки. Для кожного з виділених періодів побудовано економіко-математичні моделі (табл. 2).

Таблиця 2

Регресійні залежності індикатора фінансової стабільності банківської системи від монетарних інструментів управління ліквідністю НБУ*

Період	Межі періоду	Характеристика періоду	Модель	R^{2**}
I	I кв. 2007 р. – IV кв. 2009 р.	Розгортання фінансової кризи	$Y = 0,00615194886645 - 5,68152652405e-06 * X_2 + 1,05405200033e-05 * X_4$	0,54
II	V кв. 2009 р. – IV кв. 2013 р.	Відродження економіки України	$Y = 0,0138698388027 - 3,01903118355e-07 * X_1 + 9,60848446251e-06 * X_4 - 9,48186913633e-07 * X_3$	0,21
III	I кв. 2014 р. – IV кв. 2015 р.	Зростання потреби у ліквідності, економічні та політичні проблеми України, стрімке падіння обсягів виробництва, зростання інфляції, зниження реальних доходів населення, початок «очищення» банківської системи	$Y = -0,0256349453356 - 1,06871495574e-07 * X_1 - 4,71487782828e-07 * X_2 + 5,22034735064e-07 * X_3$	0,63
IV	1.01.2016 р. – 01.01.2017 р.	Загострення загальноекономічних, військово-політичних шоків, подальше скорочення кількості банків та зниження фінансових показників їх діяльності	$Y = 0,00393680661089 + 9,81973454135e-07 * X_1 - 6,32397304907e-06 * X_2 + 3,67586121973e-06 * X_3 + 3,47146307944e-05 * X_4$	0,91

* X_1 – операції з депозитними сертифікатами НБУ; X_2 – операції з державними цінними паперами; X_3 – операції овернайт; X_4 – тендери з підтримання ліквідності.

** коефіцієнт детермінації моделі

Джерело: складено автором

Результати розрахунків підтвердили, що в першому періоді, який характеризується економічними зрушеннями в Україні, банки використовували отримані кошти від рефінансування для підтримки ділової активності підприємств із застосуванням нових інструментів та під забезпечення зобов'язань суб'єктів господарювання. У другому та третьому періодах рефінансування спрямовувалося

не на стимулювання економіки, а на оздоровлення самого фінансового сектору, зокрема банків.

Для оцінки результативності монетарних інструментів у зазначених періодах проаналізовано результати моделювання, які дали можливість зробити висновок про низьку ефективність традиційних монетарних інструментів, оскільки при їх використанні регулятором не враховувалися зміни у фінансовій нестабільності. Разом з тим, аналіз засвідчив, що в Україні найбільш дієвим монетарним інструментом за будь-яких економічних умов є заходи з підтримання ліквідності банків на тендерній основі (табл. 3). Це дозволило зробити висновок, що використання даного інструменту створить умови для поступового нарощування довгострокового рефінансування, що розширить перелік та операційні механізми монетарних інструментів для забезпеченні ФСБС. Крім цього, даний інструмент сприятиме переходу від проциклічної монетарної політики до контрциклічної, як це зробили центральні банки багатьох країн світу, переглянувши цілі, функції та монетарні інструменти для забезпечення ФСБС.

Таблиця 3

Вплив монетарних інструментів на фінансову стабільність банківської системи України у розрізі періодів

№ п/п	Регресор	Періоди моделювання				Скоригований вплив по періодах
		I	II	III	IV	
1	X ₁	*	-	-	+	+/-
2	X ₂	-	*	-	-	-
3	X ₃	*	-	+	+	+/-
4	X ₄	+	+	*	+	+
Характерні риси політики рефінансування		Зміна підходів до рефінансування, кредитування державних банків	Стимулюючий кредит в економіку на умовах часткового фінансування проєктів реального сектору позичальником, комерційним банком та НБУ	Дії НБУ зосереджені виключно на оперативному підтриманні ліквідності банків, розвиток мобілізаційних операцій за допомогою ДС, кредитуванню реального сектору	Новий етап розвитку системи рефінансування, розвиток ринкових інструментів	

* - регресор виключений з моделі, як статистично невизначимий; + - зміцнює фінансову стабільність; - послаблює ліквідність.

Джерело: складено автором

Для розвитку нетрадиційних монетарних інструментів у забезпеченні ФСБС запропоновано здійснення відповідних заходів за такими напрямками: 1) розробка

національної програми довгострокового рефінансування, що базуватиметься на принципах: відповідності, рівноправності, цільового використання, пріоритетності, селективного відбору, об'єктивності та своєчасності, транспарентності; 2) розширення спектру інструментів регулювання грошової пропозиції за рахунок проведення операцій з купівлі/продажу НБУ різних активів на відкритому фінансовому ринку та особливих класів боргів, що виникли на конкретних його сегментах; 3) запровадження прозорих умов рефінансування банків за умови надання прийняттого забезпечення та впровадження рефінансування банків під пули активів; вимоги щодо якості забезпечення мають враховувати значимість позичальників і глибину стресу банківської системи країни; 4) розвиток механізмів екстреного кредитування, яке надаватиметься вибірково, насамперед, системно важливим банкам; 5) відміна штрафних ставок за кредитами з метою уникнення підвищення ринкових ставок, також прискорення кредитних операцій реципієнтів; 6) запровадження механізму жорсткого контролю за цільовим використанням кредитів рефінансування НБУ, наданих проблемним банкам; 7) підвищення ефективності комунікативних заходів з громадськістю щодо внесення змін у монетарну політику; 8) використання: політики кредитного пом'якшення для відновлення функціонування кредитного ринку; політики кількісного пом'якшення при наближенні офіційної (облікової) процентної ставки до нуля; політики балансових рахунків для призупинення падіння сукупного попиту.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано розв'язання наукового завдання щодо поглиблення теоретичних засад та розробки практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення дієвості монетарних інструментів для забезпечення фінансової стабільності банківської системи. Проведене дослідження дало змогу зробити такі висновки:

1. На основі узагальнення теоретико-методологічних підходів і принципів дослідження фінансової стабільності конкретизовано категоріальний апарат її аналізу: сутність, причини, форми вияву та складові. Фінансова стабільність банківської системи розглянута з позицій: необхідності формування системи захисту від впливу зовнішніх шоків та забезпечення ефективної діяльності банківської системи для сприяння економічному зростанню; розробки системи показників та індикаторів фінансової та грошово-кредитної сфери; використання комплексу монетарних інструментів традиційного та нетрадиційного спрямування з урахуванням “нового погляду” на зміст монетарної політики. Запропоновано під поняттям “фінансова стабільність банківської системи” розуміти властивість, за якої банківська система здатна абсорбувати негативний вплив різних шоків, забезпечуючи збереження характерних ознак, коректне виконання функцій та досягнення динамічної фінансової рівноваги. Це дозволило обґрунтувати напрями впливу монетарних інструментів на компоненти ФСБС.

2. Встановлено, що проблема взаємозв'язку монетарної політики та фінансової стабільності банківської системи перебуває у площині визначення впливу монетарних інструментів на загальну тенденцію до підтримання фінансової стабільності та відповідальності центральних банків за її забезпечення. ФСБС в багатьох випадках залежить від ефективних дій центрального банку. Доведено, що механізм, який використовує ЦБ у процесі забезпечення ФСБС, повинен включати такі елементи: монетарна політика, яка здійснює внесок у створення загальноекономічних умов для ФСБС; мікропруденційний банківський нагляд і регулювання, спрямований на підтримання стабільного фінансового стану всередині банків; макропруденційний нагляд, призначений для моніторингу чинників вразливості банківського сектору до системних ризиків; спостереження за фінансовою інфраструктурою, зокрема, платіжною системою; інформаційна відкритість, спрямована на інформування зацікавлених осіб моніторингу ФСБС; антикризова політика, яка передбачає заходи швидкої локалізації системної нестабільності в банківському секторі.

3. Серед компонентів ФСБС виокремлено ліквідність банків і банківської системи, капітал та ризики, на які ЦБ може впливати за допомогою монетарного та пруденційного інструментарію відповідно до цілей монетарної та макропруденційної політики. Обґрунтовано, що ліквідність – одна з головних компонентів і запорук ФСБС. Доведено, що для її регулювання ЦБ використовує саме монетарний інструментарій, під яким в роботі розуміється набір заходів, за допомогою яких центральний банк впливає на грошову пропозицію на ринку, яка, у свою чергу, з певним часовим лагом впливає на темпи економічного зростання країни.

4. Для з'ясування характеру втручання центрального банку та ефективності забезпечення фінансової стабільності банківської системи запропоновано виокремити традиційні та нетрадиційні монетарні інструменти. До традиційних інструментів віднесено: політика офіційної процентної ставки, політика обов'язкового резервування та політика операцій на відкритому ринку, до нетрадиційних – сигнальні заходи (система заяв про наміри), заходи кредитного пом'якшення (балансова політика ЦБ). Проведений кореляційного аналіз виявив обмеженість впливу традиційних монетарних інструментів, зокрема процентної політики НБУ на динаміку інтегрального показника фінансової стабільності. Це дозволило розробити пропозиції щодо розвитку нетрадиційних монетарних інструментів “тонкого налаштування” та структурних операцій в умовах фінансової нестабільності в Україні.

5. Оцінка монетарної політики НБУ дозволила з'ясувати основні проблеми, які знижують її дієвість. Це – дестабілізація курсової динаміки національної грошової одиниці; структурні диспропорції банківської системи; збільшення інтервалів коливань відсоткових ставок, що негативно впливає на роботу фінансового ринку, стимулює інфляцію і дестабілізує діяльність банківської системи.

6. Розрахунок системного ризику ліквідності здійснювався на основі оцінювання внеску кожного окремого банку/групи банків у сукупний системний ризик, що ґрунтувалося на визначенні надлишку ліквідних активів банку/групи

банків над зобов'язаннями. При цьому до ліквідних активів та короткострокових зобов'язань банку/групи банків було додано кошти в інших банках та кошти банків. На основі розрахунків сформовано ренкінг банків та груп банків згідно їх внеску у системний ризик ліквідності. Встановлено, що суттєвий внесок у сукупний ризик ліквідності здійснюють СББ (28,3%), а з урахуванням внеску банків I групи (великі банки – 41,7%) їх сумарний внесок складає 70%. Це означає, що регулятор має забезпечувати потенційні потреби системно важливих і великих банків у ліквідності, попереджуючи системний стрес банківської системи.

7. Аналіз практики здійснення політики рефінансування НБУ для забезпечення ФСБС засвідчив її неефективність у результаті існування низки недоліків, до яких віднесено: відсутність чітких критеріїв розподілу ресурсів рефінансування між банками і їх обсягів; наявність різних можливостей у отриманні рефінансування великими, середніми та малими банками; непослідовність дій НБУ у наданні рефінансування та вилученні надмірної ліквідності в банках; нецільове використання кредитів рефінансування. Доведено, що відсутність контролю за використанням кредитів рефінансування сприяє проведенню спекулятивних операцій на валютному ринку і кошти, отримані під кредити рефінансування, не спрямовуються на потреби економіки. Відтак, підвищення ефективності рефінансування НБУ вбачається у встановленні контролю за його використанням та розробці національної програми довгострокового рефінансування, що базуватиметься на таких принципах: відповідності, рівного доступу, цільового використання, пріоритетності, селективного вибору, об'єктивності та своєчасності, транспарентності.

8. Доведено, що між ФСБС та монетарною політикою ЦБ існує взаємозалежність, яка встановлена за допомогою діагностичного інструментарію оцінювання дієвості монетарної політики ЦБ та її впливу на інтегральний показник ФСБС. Основу даного інструментарію становили побудовані інтервальні шкали за визначеними показниками, які характеризують, по-перше, рівень фінансової стабільності банківської системи (стабілізаційний, підтримуваний, сталий) і, по-друге, мають причинно-наслідкову залежність від монетарних інструментів. Результати розрахунків засвідчили про постійне балансування (в межах інтервалу 0,382 – 0,618) між стабільністю та нестабільністю вітчизняної банківської системи та ефективністю монетарної політики.

9. Обґрунтовано, що дієвість монетарних інструментів можливо посилити шляхом розвитку нетрадиційних інструментів, якими користуються ЦБ інших країн. На основі оцінки заходів монетарного регулювання ЦБ розвинених країн в процесі забезпечення ФСБС запропоновано використовувати довгострокове рефінансування. Його впровадження сприятиме: лібералізації доступу банків до кредитів НБУ завдяки розширенню спектра інструментів заставного забезпечення та формування пулу активів; впровадженню ринкових підходів до розміщення кредитних ресурсів НБУ шляхом проведення кредитних аукціонів; формуванню правил та критеріїв надання довгострокових кредитів рефінансування. Разом з тим політика рефінансування стане більш суворішою у частині застосування штрафних санкцій за

нецільове використання коштів, встановлення лімітів максимальної суми рефінансування на один або два банки, а також «пов'язані» банки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Шевчук В.В. Фінансова стабільність держави та її ознаки / В.В. Шевчук // Фінанси, облік і аудит: зб. наук. праць /– К. : КНЕУ, 2013. 1 (21). – С. 181-188 (0,5 д.а.).
2. Шевчук В.В. Структурні особливості формування системи забезпечення фінансової стабільності / М.І. Дибя, В.В. Шевчук // Банківська справа. – 2013. - № 9-10. – С. 43-54 (0,6 д.а., особисто автору – 0,4 д.а.: визначено складові системи забезпечення фінансової стабільності).
3. Шевчук В.В. Діяльність НБУ в забезпеченні економічного розвитку / В.В. Шевчук // Ринок цінних паперів. – 2015. - № 1-2. – С. 71-79 (0,4 д.а.).
4. Шевчук В.В. Зарубіжний досвід використання монетарних інструментів. / В.В.Шевчук // Ринок цінних паперів. – 2015. - № 8. – С. 19-29 (0,6 д.а.).

У наукових фахових виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз:

5. Шевчук В.В. Тенденції розвитку системи рефінансування банків України / В.В. Шевчук // Економіст. (RePec). – 2016. - № 3 (353). – С. 12-15 (0,4 д.а.).
6. Шевчук В.В. Сутність та оцінка системного ризику з позиції ліквідності банківської системи / В.В. Лавренюк, В.В. Шевчук // Проблеми економіки. (Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Російський індекс наукового цитування, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, EBSCOhost, CiteFactor, Academic Journals Database, Scientific Indexing Services, Advanced Science Index, Open Academic Journals Index, GetInfo, BASE, OpenAIRE, WorldCat, SUNCAT Union Catalogue, Соціонет, J-Gate, Академия Google, Research Bible, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського). – 2016. - № 4. – С. 213-222 (0,8 д.а., особисто автору – 0,4 д.а.: проаналізовано стан ліквідності банківської системи України).

В інших виданнях:

7. Шевчук В.В. Валютні операції та їх облік в Україні / В.В. Шевчук // Теорія і практика забезпечення ефективного розвитку суб'єктів ринку : матеріали І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 20 листопада 2012 р.). - ІнтерГрафіка, 2012. – С. 66-70 (0,2 д.а.).
8. Шевчук В.В. Фінансова стабільність держави / В.В. Шевчук, О.М. Дибя // Економічне зростання національного господарства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14-15 червня 2013 р.). – ГО «Центр економічних досліджень та розвитку». – О.:ЦЕДР, 2013. – С. 13-14 (0,2 д.а.,

особисто автору – 0,1 д.а.: досліджено сутність фінансової стабільності держави).

9. Шевчук В.В. Фінансова стабільність і шляхи її забезпечення / М.І. Диба, В.В. Шевчук // Фінансування інноваційного розвитку України: стан, проблеми та перспективи : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7 листопада 2013 р.) : К.: КНЕУ, 2013. – С. 133-135 (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: досліджено шляхи забезпечення фінансової стабільності).

10. Шевчук В.В. Фінансова стабільність як пріоритет монетарної політики / В.В. Шевчук // Сучасні економічні дослідження : матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (м. Краматорськ, 12 лютого 2017 р.). – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – С. 164-165 (0,1 д.а.).

11. Шевчук В.В. Теоретичні аспекти сутності системного ризику банківської системи / В.В. Лавренюк, В.В. Шевчук // Розвиток ефективних механізмів господарювання та управління в контексті сучасної економічної теорії: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 10-11 лютого 2017 р.). – К.: ГО «Київський економічний науковий центр», 2017. – С. 81-84 (0,2 д.а., особисто автору - 0,1 д.а.: досліджено погляди зарубіжних авторів щодо визначення сутності системного ризику).

12. Шевчук В.В. Оцінка системного ризику ліквідності банківської системи / В.В. Лавренюк, В.В. Шевчук // Сучасні наукові інновації (частина I): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 15-16 лютого 2017 р.). – Київ.: МЦНД, 2017. – С. 12-14 (0,2 д.а., особисто автору - 0,1 д.а.: проаналізовано показники ліквідності банківської системи).

АНОТАЦІЯ

Шевчук В.В. Монетарні інструменти забезпечення фінансової стабільності банківської системи – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2017.

У дисертації поглиблено розуміння природи та сутності поняття “фінансова стабільність банківської системи”, виокремлено її компоненти, удосконалено класифікацію монетарних інструментів, визначено взаємозалежності між фінансовою стабільністю банківської системи та монетарною політикою центрального банку на основі економетричних моделей. Проаналізовано причини дисбалансів та нестабільності в банківській системі України, оцінено дієвість використання традиційних і нетрадиційних монетарних інструментів НБУ. Розроблено емпіричний метод тестування фінансової нестабільності. Розроблено рекомендації підвищення ефективності монетарної політики НБУ, зниження рівня фінансової нестабільності в банківській системі. Удосконалено методику оцінки схильності банків до системного ризику ліквідності на основі використання методів статистичного моделювання. Запропоновано заходи розвитку нетрадиційних

інструментів монетарного регулювання у забезпеченні фінансової стабільності банківської системи.

Ключові слова: монетарна політика, центральний банк, традиційні та нетрадиційні монетарні інструменти, ліквідність, ризик ліквідності, процентна політика, рефінансування, кредитування, фінансова нестабільність, фінансова криза, інтегральний показник фінансової стабільності.

АННОТАЦИЯ

Шевчук В.В. Монетарные инструменты обеспечения финансовой стабильности банковской системы – Рукопись

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2017.

В диссертации углублены теоретические основы и разработаны практические рекомендации, направленные на повышение действенности монетарных инструментов в обеспечении финансовой стабильности банковской системы.

Раскрыта сущность и экономическая природа финансовой стабильности банковской системы. В частности, исследовано понимание финансовой стабильности в иерархической взаимосвязи с такими понятиями как «стабильность», «финансовая стабильность», «стабильность банковской системы» и на этой основе углубленно понимание понятия “финансовая стабильность банковской системы”. Рассмотрены цели, функции, субъекты финансовой системы. Предложено авторское видение механизма обеспечения стабильности банковской системы, выделены компоненты финансовой стабильности, в частности: ликвидность, капитал и угрозы и риски. Усовершенствована классификация монетарных инструментов, определены взаимозависимости между финансовой стабильностью банковской системы и монетарной политикой центрального банка на основе предложенных эконометрических моделей.

Проанализированы причины усиления дисбалансов и нестабильности в банковской системе Украины в предкризисный период, оценена эффективность реализации монетарной политики и действенность в использовании традиционных и нетрадиционных монетарных инструментов НБУ. Разработан эмпирический метод тестирования финансовой нестабильности в Украине и выявлена непоследовательность в действиях НБУ в отношении выбора цели монетарной политики между поддержкой валютного курса и поддержкой ликвидности банковской системы в периоды макрофинансовых стрессов.

Автором предложен комплекс рекомендаций теоретического и практического характера, направленных на повышение эффективности монетарной политики НБУ, снижение уровня финансовой нестабильности в банковской системе. Усовершенствована методика оценки склонности банков к системному риску ликвидности на основе использования методов статистического моделирования. Предложен перечень мероприятий по развитию нетрадиционных инструментов

монетарного регулирования в обеспечении финансовой стабильности банковской системы.

Ключевые слова: монетарная политика, центральный банк, традиционные и нетрадиционные монетарные инструменты, ликвидность, риск ликвидности, процентная политика, рефинансирование, кредитование, финансовая нестабильность, финансовый кризис, интегральный показатель финансовой стабильности.

ANNOTATION

Shevchuk V.V. Monetary instruments to ensure financial stability of the banking system - Manuscript.

The dissertation for receiving of a scientific degree of a candidate of economics on specialty 08.00.08 – Money, finance and credit. – SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman», Kyiv 2017.

The thesis for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.08 - Money, Finance and Credit. - SHEE "Kyiv National Economic University" Kyiv, 2017.

In the dissertation, theoretical principles and practical recommendations aimed at increasing the efficiency of monetary instruments in ensuring financial stability of the banking system are developed. The essence and economic nature of the financial stability of the banking system are explained and on this basis the understanding of the concept "financial stability of the banking system" is deepened, the components of financial stability have been proposed, the classification of monetary instruments has been improved, the interdependence between the financial stability of the banking system and the monetary policy of the central bank has been determined on the basis of the proposed econometric models. The reasons of the increase of imbalances and instability in the banking system of Ukraine in the pre-crisis period were analyzed, the efficiency of monetary policy implementation and the effectiveness of using the traditional and non-traditional monetary instruments of the NBU were assessed. The empirical method of testing financial instability in Ukraine was developed and the inconsistency in the NBU actions regarding the choice between support of the exchange rate and support of liquidity of the banking system during periods of macro-financial stress was revealed.

The author proposes a set of recommendations aimed at increasing the effectiveness of the NBU monetary policy, reducing the level of financial instability in the banking system. The methodology for assessing banks' susceptibility to systemic liquidity risk based on the use of statistical modeling methods has been improved. The list of measures for the development of non-traditional instruments of monetary regulation in the provision of financial stability of the banking system is proposed.

Keywords: monetary policy, the central bank, monetary instruments, the monetary base, bank liquidity, interest rate policy, lending, financial instability, financial crisis, integral factor of financial instability